

OVERROMPELENDE EFFECTEN

ORFEO ED EURIDICE

Tot 23 juli is de hofvijver van Paleis Soestdijk het decor van de opera Orfeo ed Euridice. Een muzikaal spektakel dat zich op en onder het water afspeelt en geregisseerd is door Jos Thie. In deze ultieme lofzang op de liefde komen muziek, theater en techniek samen.

Tekst: Loet van Bergen

Regisseur Jos Thie maakte naam met spectaculaire locatievoorstellingen als Abe! in het voetbalstadion SC Heerenveen en Peer Gynt op Oerol. Orfeo ed Euridice is hem dierbaar en fascineert hem al vele jaren. In 2000 presenteerde hij de opera Orfeo Aqua bij zonsopgang op de Friese Meren.

Locatie

Elf jaar later keert hij met grotendeels hetzelfde artistieke en productionele team terug. Nu voor een voorstelling bij zonsopgang. In het hart van de provincie Utrecht vond Thie via Google Earth de hofvijver van Paleis Soestdijk. Thie: "Tien jaar geleden bestond Google Earth nog niet. Nu Google je de hele provincie af. Met een prachtig meetinstrument, het liniaal-tje, kun je gelijk zien: die sloot is te klein, dat meer te groot. Dit bleek de perfecte locatie: de vijver en het omliggende park van Paleis Soestdijk, waar ooit de prinsesjes speelden terwijl prins Bernhard ze filmde en koningin Juliana goedkeurend toekeek." Orfeo's bijzondere relatie met de natuur, de hofcultuur waarvoor Von Glucks opera is geschreven, de natuurlijke omgeving waarin vogels goden verbeelden en het water de boven- en onderwereld, en de persoonlijke herinneringen van makers en publiek aan ons eigen koningshuis, maakten dit voor Thie tot de uitgelezen plek voor Van Glucks opera.

In het verhaal van Orfeo ed Euridice speelt de tegenstelling tussen de bovenwereld, waar

de levenden wonen, en de onderwereld, waarin de doden vertoeven, een belangrijke rol. Regisseur Jos Thie maakt deze werelden zichtbaar door het verhaal op, in en onder het water te laten spelen. Het water, de oevers, de bomen en het eiland in de vijver komen in de zomerse schemering tot leven en transformeren tot een schitterend decor voor de opera. De technici van De Utrechtse Spelen hebben in de afgelopen maand grote delen van de vijver geprepareerd voor de overrompelende theatrale effecten, zoals het watergordijn, de catwalk en de brandende Elysiëse velden. Een bijzonder aspect aan het karakter van Orfeo is zijn gave om de bomen, het water en de dieren te controleren. Om deze gave te illustreren is er in de voorstelling een belangrijke rol voor de natuur weggelegd. In de voorstelling zijn er paarden te zien, evenals de twee Europese oehoes Mollie en Wollie. Countertenor Gary Boyce (Orfeo) heeft speciale trainingen gevolgd met de vogels, onder leiding van een valkenier.

Catwalk onder het water

De omvang van het speelvlak op de vijver (110 bij 330 meter, ongeveer zes voetbalvelden) en het feit dat de opera zich geheel in de buitenlucht afspeelt, maakt Orfeo ed Euridice ook technisch tot een uitzonderlijk project. Het publiek bevindt zich op een tribune met 1500 stoelen, die is bevestigd op een oude ponton van het Britse leger in de vijver. Vanaf daar kijkt men over het speelvlak in de richting

van de achterzijde van Paleis Soestdijk, dat daarmee een onderdeel van het decor vormt. "Het unieke van deze opera is dat het zich afspeelt in, onder en op het water in de vijver van Paleis Soestdijk", vertelt Ramon Snel, technisch coördinator bij deze voorstelling. "Deze wens brengt vanzelfsprekend logistieke en bouwtechnische uitdagingen met zich mee. Het is namelijk niet gebruikelijk om met ruwterreinheftrucks, vrachtwagens, duikers en 80 ton staal rond de vijver van Paleis Soestdijk aan het werk te gaan. Om deze reden is er in een vroeg stadium een beroep gedaan op de expertise van Stageco Nederland B.V. om de tijdelijke constructies voor haar rekening te nemen. Stageco bouwt wel vaker constructies in en onder het water en de ervaring die door de jaren heen is opgebouwd kwam bij dit project goed van pas." Voor dit project bestond o.a. de wens voor een catwalk van circa 212 meter, met het vloerniveau 5 cm onder de waterspiegel. Dit om de acteurs 'over' het water te laten lopen. Aangezien de constructie drie maanden blijft staan en de vloer niet zichtbaar mocht zijn, is de gehele catwalk voorzien van roosters. Naast de vele site items heeft Stageco Nederland B.V. ook een 'bank' van circa 150 meter gebouwd om de toeschouwers een bijzonder zicht te geven op de tuinen van het paleis, voordat ze het 'theater' enteren. "De aanleg is een enorm werk geweest, vanwege het feit dat de bodem niet overal gelijk was. Bovendien mocht er vanwege de ecologische bodem niet in

geboord of gegraven worden. De gehele stelling rust op stempels. De opbouw met behulp van duikers heeft circa drie dagen geduurd."

Decor

In feite vormt de hofvijver, die rondom begroeid is met bomen en struiken, samen met de achterkant van het paleis het decor. Het grootste deel van de voorstelling speelt zich af vlak voor de tribune, rondom een enorme 'rots' die gemaakt is door Vorm en Decor. Een echte steen heeft hierbij als schaalvoorbeeld gediend. De rots bestaat uit drie elementen. Het middelste gedeelte is gemonteerd op een hydraulische installatie en zakt tijdens een bepaalde scène in het water. Daarbij ontstaat aan de rechterzijde een soort grot, waarin Euridice ligt. De rots is gebouwd rondom een stalen constructie en afgewerkt met polyester. Volgens Wouter de Boer van Vorm en Decor er is veel tijd gestoken in het procédé, voordat de rots zijn definitieve vorm kreeg. "Tot op het laatste moment is er voor de decorontwerper Peter de Kimpe nog de mogelijkheid geweest om wijzigingen aanbrengen." In de rots is ledverlichting aangebracht die de rots kan laten oplichten in een aantal scènes. Ook is in de rots een watereffect gemonteerd waaruit water vloeit. In het zicht van het publiek, links van de steen, ligt de orkestbak op een drijvend ponton. Vorm en Decor heeft dit ponton aangekleed en overkapt met een houten dak van 10 x 15 meter op een stalen constructiewand waarin 10mm glas gemonteerd zit. Op de pontons is een vloer gelegd met ruimte eronder voor de kabels voor het geluid en de monitors. Speciaal is de achterwand van de orkestbak, die voorzien is van honderden leds voor de sfeerverlichting van het orkest. De hele achterwand is in feite een grote lichtbak en is afgedekt is met lichtblauw operafolie. Tenslotte heeft Vorm en Decor een polyester boom gemaakt van 10 meter hoog, die bevestigd is op een pneumatische stalen constructie, die tijdens de voorstelling omklapt. "Gedurende het hele traject hebben we prettig samengewerkt met decorontwerper Peter de Kimpe. In een vroeg stadium hebben we naar de ontwerpen gekeken, om te zien of het een en ander ook technisch en financieel haalbaar was. Daar zijn we mijns inziens goed in geslaagd."

Ecologisch lichtontwerp

Voor lichtontwerper Marc Heinz betekende deze voorstelling ook een enorme uitdaging. "Vaak ontwerp ik licht voor in theaters, waarbij de afmetingen vast staan. Hier moest een enorme plek (100 x 350 meter)

Foto: Leo van Velzen

uitgelicht worden, waarbij het uitgangspunt was om zoveel mogelijk techniek uit beeld te houden. Geen lichttorens dus en het licht moest zoveel mogelijk op, in en rond het water verstopt worden. Ik heb bijvoorbeeld veel met leds gewerkt." De catwalk is helemaal voorzien van waterdichte dimbare witte leds, die worden ingezet bij de scene naar de onderwereld. Verder drijven er boten op het water die ook voorzien zijn van leds: witte leds in de boten en RGB leds onder de boten, waardoor de boten iets mystieks krijgen als ze opdoemen vanuit het duister. De gehele orkestbak drijft ook op de hofvijver, inclusief 30 musici. De achterwand bestaat geheel uit RGB led's met daarvoor een doorzicht operafolie. "Ik kan hierdoor de 'orkestbak' laten meekleuren met de verschillende sferen tijdens de voorstelling. Zo wordt het orkest een wezenlijk onderdeel van het toneelbeeld." Voor de belichting van de scènes en het decor gebruikt Marc zowel conventioneel als bewegend licht. Vlak voor de tribune staan 4xVarilite 3500 Q Spot en 4xVL3000 Wash die in waterdichte zwarte dozen zijn gebouwd. De lens steekt daarbij net boven het water uit. Door de spot af te snijden lijkt het net of de rots en zangers boven het water zweven. Daarnaast staan

er her en der in het water 16 Varilites vl3000 Wash verspreid, om zowel de omgeving als het koor en de solisten te belichten. Als frontlicht gebruikt Marc 18 Clay Paky Stage profiles Plus spots die boven de tribune hangen. De CP's hangen in een soort schommel, waardoor bij verschillende belasting van de pontons de spots toch in de juiste positie blijven hangen. Verder staan er op de tribune nog twee 2,5 kW. HMI volgspots die voornamelijk gebruikt worden voor het volgen van de solisten. Bijzonder noemt Marc de oplichtende maan tijdens de voorstelling. "In eerste instantie wilde ik het maanlicht maken met zogenaamde moonlights, maar dat was technisch en door de spreiding van het licht ook ecologisch gezien onhaalbaar." Uiteindelijk heeft hij gekozen voor een 18 kW HMI lamp die in een 14 meter hoge toren verstopt staat tussen de bomen. Een ander opvallend effect tijdens de voorstelling is een omvallende boom. Deze valt doordat de bliksem inslaat. Aan de voet van de boom, die midden in de hofvijver staat, zijn 7 Dataflashes onder water gemonteerd om deze bliksem te simuleren. Spectaculair technisch element tijdens de voorstelling zijn zonder meer het waterscherm en de vuureffecten. Het waterscherm bestaat uit vier krachtige

fontein waarmee een waterscherm van 36 meter breed en 12 meter hoog gecreëerd kan worden. Bij de waterschermen zijn RGB leds (powersticks) gemonteerd, verdeeld over 900 kanalen waarmee we allerlei effecten kunnen maken. Verdeeld over het 'speelvlak' liggen er tien 15 meter lange gasbuizen waaruit over de gehele lengte propaangas komt, e.a. bediend door een pyrotechnicus. "Tenslotte gebruiken we het paleis als projectievlak. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van drie PIGI projectoren van elk 85.000 ANSI Lumen. Daarnaast worden nog 8 Studio due Citycolor wash gebruikt om de flanken van het paleis uit te lichten. Verder zijn er Decofloods, allerlei verschillende types ETC S4's, buitenparren, Philips Tempo 3's, Syncro lites en een Pani BP4 in gebruik. Tijdens de repetities en de doorlopen is alles geprogrammeerd op de Wholehog III. Bij de voorstelling is het dan een kwestie van de cues drukken. Ondanks de moeilijkheidsgraad wordt het volgens Marc een fantastische voorstelling en is het een genoegen hieraan te werken.

Geluidsonwerp

Voor Danny Hoogveld, geluidsonwerper van De Utrechtse Spelen, vormde het geluidont-

werp op deze unieke buitenlocatie een enorme uitdaging. De enorme omvang van het speelveld op de hofvijver (zo'n 110 bij 330 meter) en het feit dat de opera zich in de buitenlucht afspeelt, maakt Orfeo ed Euridice ook geluidstechnisch tot een uniek project. Zo speelt het hoofdorkest in een drijvende orkestbak. Hoogveld heeft gekozen voor luidsprekers van het geluidssysteem Bloomline Omniwave. Er is zelden een opera geproduceerd die op zo'n grote schaal speakers installeert - meer dan 32 stuks worden er ingezet. Op de vraag waarom Bloomline Omniwave wordt gebruikt, antwoordt Danny Hoogveld: "Het geluid dat dit geluidssysteem voortbrengt is totaal onvergelykbaar met dat van conventionele luidsprekers. Het klinkt als een natuurlijk geluid in de open ruimte, zonder versterking en zo zal het publiek het ook ervaren. Een pianosolo hoor je komen vanuit de richting van de piano, ongeacht je zitplaats op de tribune. Een bijzondere eigenschap is ook dat er geen feedback is, dus dat het geluid niet rond zingt, een risico dat normaal gesproken optreedt in een project als dit, waarin alle muzikanten en zangers direct in hun eigen geluid staan. Verder klinkt dit systeem voor en achter de luidsprekers hetzelfde. Ook dirigent Hoite Pruiksmā staat in het versterkte geluid en niet erachter." De BloomLine Omniwaves zijn gemonteerd in 12 stacks (24 kastjes) in een rechte lijn bij de tribune. Daarnaast hangen er nog 8 Omniwaves in de orkestbak: 4 op de grond en 4 hangen aan het dak. Naast de BloomLine Omniwaves hangt er nog een conventioneel line array geluidssysteem van Synco links en rechts, op circa 80 meter afstand van de tribune. De uitdaging voor Danny lag erin om het geluid van het orkest (dat uit het line array systeem komt) en het geluid van de solisten (dat uit de Omniwaves komt), goed te matchen. Hierbij heeft hij ervoor gekozen om de Omniwaves te delayen met de line array van het orkest als nullijn, wat de solisten doorkrijgen via hun InEar set monitoring systeem. "We hebben vooraf en tijdens de repetities diverse testen gedaan en het systeem functioneert goed in de praktijk." Voor de front of house gebruikt Danny een Digico SD7 console, terwijl voor de monitoring van het orkest een Digico SD9 console wordt gebruikt. Daarnaast wordt

Foto: Leo van Velzen

Foto: Leo van Velzen

nog een Yamaha DM2000 mixer gebruikt om het omgevingsgeluid over de partituur heen te mixen. Het was een flinke puzzel om een goede zenderdekking te krijgen van alle zendermicrofoons, die gebruikt worden door zowel de solisten als het koor. Vandaar dat rondom de vijver veel antennes zijn geplaatst. "Maar we hebben concessies moeten doen. Eigenlijk wilden we alle koorleden ook InEars sets geven, maar dat was zendertechneisch en financieel niet haalbaar. Nu heeft een aantal koorleden InEar sets en

worden ze verder gemonitord op een aantal vaste plekken op de vijver." Tenslotte is Danny ook verantwoordelijk voor de video intercom voor de solisten. "Twee camera's registreren het beeld van de dirigent dat op 10 beeldmonitoren op verschillende plekken rondom de vijver wordt overgedragen. In de afgelopen weken hebben we de puntjes op de i gezet." Wat Danny betreft mag het spektakel beginnen.